

Подчос Д. О., магістрант,
Мельник Е. А., кандидат філософських наук, доцент,
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна*

МЕГАПОЛІС ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Серед багатьох типів міст значна увага надається формуванню особливої категорії – мегаполісів, які раніше розглядалися як одиничний випадок, а в наш час – як масовий і типовий. Змінювалися формації, трансформувалась територіальна організація і пріоритети розвитку господарства, однак великі міста завжди залишалися в основі прогресу.

Спершу поняття мегаполісу використовувалось для означення міст особливого культурно-релігійного значення або столиць колишніх імперій, наприклад: Рим, Париж, Лондон, Відень, Мадрид. З часом пояснення феномена змінилася. Доведено, що наявність у мегаполісах транснаціональних корпорацій і банків, міжнародних організацій, проведення форумів і різноманітних зустрічей впливають на формування транснаціонального середовища світової політики, і місто стає одним із його активних факторів.

Протягом усієї історії міста відігравали важливе значення у житті суспільства. Сучасні форми міжнародної співпраці дуже різні та багатошарові. Пов'язано це перш за все із збільшенням їх впливу на сучасні політичні процеси світу.

Феномену великих міст, які мають глобальне значення та вирізняються своїм світополітичним значенням, роллю, функціями на тлі інших міст, сьогодні надається особлива увага.

Поняття «мегаполіс» зазвичай означає найбільшу за кількістю мешканців і кількості населених пунктів форму об'єднання, яка виникає при об'єднанні кількох агломерацій. Часто мегаполіси мають поліцентричну структуру із виділенням окремих найбільш важливих центрів, наприклад, Босваш, у якому ключовими містами є Бостон і Вашингтон.

Значні події світової політики також відбуваються у мегаполісах. Оцінити значення та силу впливу тих чи інших центрів геополітичної системи світу дозволяє аналіз розміщення штаб-квартир різних міжнародних організацій. Останні поділяються на дві категорії – міжнародні міждержавні організації (ММО) і міжнародні невідомі організації (МНВО). Кількість міжнародних організацій постійно збільшується і вже складає понад 13 тисяч.

Головні офіси МНВО розташовані у 20 містах, де 13 міст із цього списку – європейські. В першу десятку входять усі значущі мегаполіси, але безумовним лідером є Брюссель, де розташовано штаб-квартири МНВО, що є менше, ніж у Лондоні і Парижі разом; ці міста займають друге і третє місце. Найскромнішими є позиції Нью-Йорка і Токіо. В другій десятці геополітичних центрів виділяються міста Буенос-Айрес, Найробі і Мехіко.

Визначним глобальним геополітичним центром є Нью-Йорк – місце розміщення штаб-квартири ООН і цілого ряду її важливих структурних підрозділів.

Значення мегаполісів як виробничих центрів визначається також і масштабами ВРП, що управляють і контролюють глобальну економіку – рівнем концентрації штаб-квартир найбільших ТНК, ключових інститутів міжнародного фінансового ринку та перш за все ТНБ, а останнім часом – рівнем зосередження у них форм передових бізнес-послуг. Так, економічний потенціал передових мегаполісів є дуже високим. За об'ємами ВРП кожне з них прирівняне до деяких країн. Тільки перша десятка міст-мегаполісів дає більше 10% ВВП світу. Безумовним світовим лідером є Велике Токіо. Про надконцентрацію господарчої діяльності в Японії свідчить і той факт, що тільки на три головні центри мегаполісу Токайдо – Токіо, Нагою, Осаку – приходится більше половини ВВП країни. Друге місце у рейтингу займає Великий Нью-Йорк, третє – Великий Лос-Анжелес, четверте – Велике Чикаго. Найбільші міські агломерації США виробляють біля 85% всього ВВП країни.

Щодо показників європейських міст, то вони є значно нижчими. Серед них значний економічний потенціал мають столичні регіони Франції і агломерації Іспанії – Мадрид [1, с. 61].

Потужним інструментом сучасного бізнесу є вільний капітал. Не випадково мегаполіс в першу чергу позиціонується як світовий фінансовий центр, під яким розуміють географічне зосередження фінансових операцій і банків, які їх виконують, фінансових компаній, фондових бірж та інших інститутів. Важко уявити мегаполіс і без розвиненого фінансового сектору, оскільки він має не лише важливе самостійне значення у контексті положення міста на глобальних фінансових ринках, але й призначений забезпечувати прогрес усіх галузей його економіки. Також слід зазначити, що він впливає на розвиток цілої низки як допоміжних, так і нових видів діяльності, таких як страхування, охоронна справа, комп'ютерне обслуговування, програмне забезпечення, підготовка кадрів, консультаційні та інші послуги. Особливе значення у мегаполісах мають і фондові біржі як місця прямих контактів самого високого рівня. Фондові біржі визначають функціонування всієї глобальної економіки, а товарні біржі лише керують ринками виробничих ресурсів.

Володіючи потужним економічним потенціалом, мегалополіси виступають як основні фокуси не лише національної території, але й світу, оскільки вони здатні через мережеві структури ТНК і ТНБ контролювати усю глобальну економіку. Існуючий склад таких центрів порівняно вузький і консервативний, хоча останнім часом спостерігається тенденція до розширення складу і географії за рахунок нових міст, що динамічно ростуть і розвиваються [1, 112].

Виконання мегаполісами важливих міжнародних економічних і політичних функцій надає додатковий імпульс розвитку як галузей традиційної спеціалізації – освіти, науки, культури та ін., так і порівняно нових видів діяльності. Також високими темпами у мегаполісах розвивається сектор

професійних ділових послуг, зокрема бухгалтерська справа, страхування, аудит, юридичні послуги, рекламний бізнес, консалтинг, маркетинг тощо. Відповідність цих видів діяльності найвищим світовим стандартам впливає на імідж і міжнародний рейтинг міста та слугує свого роду перепусткою для потрапляння в еліту глобальних центрів.

Мегаполіси є центром виробництва і розповсюдження інформації, найбільшими центрами масової комунікації і міжнародного інформаційного трафіку, слугують місцем розміщення штаб-квартир, які спеціалізуються в галузі телекомунікаційних послуг, інформаційних систем і технологій, а також ведучих медіаконцернів.

Для забезпечення глобальної діяльності міст важливою є і транспортна функція, особливо авіазв'язок. Усі глобальні центри мають у розпорядженні аеропорти і склалися у найбільші вузли повітряного транспорту, кожний з яких щорічно обслуговує десятки мільйонів пасажирів і мільйони тон вантажу за сотнями напрямків. [3, 53]

Однак не можна не зауважити і про негативні наслідки таких об'єднань для людства. Так, головна проблема, яка стосується усіх держав, – це проблема екології у великих містах. Місто є центром життєвої активності людини, воно сприяє забрудненню навколишнього середовища, зміні природних умов, клімату. Великі міста істотно впливають на екологічний стан регіонів світу. Мешканці називають їх «смогополісами». Міста є найбільшими користувачами всіх видів ресурсів. Навантаження на природну зону різко зростає не тільки в містах, але й за межами міста. Збільшення міської території веде до скорочення сільськогосподарських земель, що в умовах країн, які розвиваються, ще більше загострює продовольчу ситуацію. Так, до низки важливих проблем сучасності належить забезпечення водою мешканців міста і промислових підприємств. Серйозними проблемами є вивіз сміття та утилізація відходів людської діяльності.

У самих містах формується особливий мікроклімат. Забудови знижують швидкість вітру, а застій повітря сприяє концентрації високотоксичних промислових забруднень. Через смоги знижується кількість сонячного світла, що призводить до зростання кількості хвороб у людей. Температура повітря у місті завжди дещо підвищена.

Скупченість, з одного боку, поліпшує умови життя населення, з іншого, – призводить до витіснення природних систем штучними, забруднення оточуючого середовища, підвищення хімічного, фізичного і психологічного навантаження на людину. Процес концентрації населення у містах невпинний, що власне є позитивним, але при цьому структура досконалого міста, його індустріальний, містоутворюючий фактор суперечить історичному призначенню міста та його значенню у підвищенні життєвого рівня людей. [2, с. 39].

Сучасні великі міста, особливо мегаполіси, розширилися стихійно, містять житлові забудови, велику кількість наукових та громадських закладів, промислових підприємств та об'єктів транспорту, які ростуть, зливаються між собою, притискаючи і знищуючи природу Землі.

Отже, формування сучасних мегаполісів є своєрідним транснаціональним середовищем, яке дає можливості для взаємодії на одній позиції з державами транснаціональних корпорацій, банків, міжнародних міжвладних і невідладних організацій, мегаполісів, релігійних об'єднань. Очевидно, що сучасний етап розвитку мегаполісів призводить до зміни фінансово-економічної системи і являє собою якісно новий процес, пов'язаний з інтенсифікацією глобальних фінансових впливів і транснаціональних зв'язків. Глобалізація світової економіки призводить до ослаблення національних територіальних одиниць, що, в свою чергу, призводить до становлення мегаполісів, а також розвитку їх особливих функцій – командно-адміністративної функції світової економіки.

Список використаних джерел

1. Глобальный город: теория и реальность / под ред. Н. А. Слуки. М. : ООО «Аванглион», 2007
2. Васюта О. А. Васюта С. І. Екологічна політика: національні та глобальні реалії. Чернівці: Зелена Буковина, 2004.
3. Вульфович Р.М. Основные проблемы управления городами // Государственное управление и политика. Учебное пособие / Под ред. Л. В. Сморгунова. СПб. : Изд-во СПбГУ, 2002. 564 с.

Радіонова О. М., кандидат економічних наук, доцент,
Лаленко Ю. Р., студентка Навчально-наукового інституту
економіки і менеджменту,
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

ФЕСТИВАЛЬ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фестиваль представляє собою важливий фактор соціально-культурної комунікації. Сучасні фестивалі взаємопов'язані з соціально-культурними процесами та відображають всі сторони соціальних взаємовідносин, їх специфіку та різноманіття. Спілкування та обмін інформацією в формах художньої творчості яскраво виражений у фестивалях, які ґрунтуються на міжособистісних, міжнаціональних та міжкультурних відносинах. В даний час, на наш погляд, цінність фестивалю очевидна, він активно використовується в якості способу ведення культурного діалогу.

У творчому процесі відбувається взаємодія між індивідами, які належать до різних культурних та національних спільнот, а також до соціальних співтовариств.

При характеристиці фестивалю в контексті соціально-культурної комунікації слід враховувати ряд параметрів:

- характер суб'єктів комунікації (міжособистісна, особистісно-групова, міжкультурна та ін.);